

ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Ασημίνα Περρή

Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης
Αιόλου 42–44 & Κολοκοτρώνη, (5ος όροφος), 105 60, Μοναστηράκι, Αθήνα
aperri@lib.uoa.gr

Περίληψη: Η λογοκρισία έρχεται σε αντίθεση με τον ιστορικό ρόλο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, οι οποίες, ως εκπαιδευτικά ιδρύματα, στοχεύουν στη διασφάλιση της πνευματικής ελευθερίας των χρηστών τους προς όφελος ολόκληρης της κοινωνίας.

Η ενασχόληση με το θέμα προϋποθέτει τη διευκρίνιση των όρων που χρησιμοποιούνται: λογοκρισία, πνευματική ελευθερία, ακαδημαϊκή ελευθερία. Έπειτα παρουσιάζεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή που αναφέρεται σε περιπτώσεις λογοκρισίας και απαγορευμένων βιβλίων, οι οποίες συνέβησαν στην Ελλάδα και το εξωτερικό, όπως και οι δηλώσεις των Διεθνών Οργανισμών που αφορούν το θέμα, αλλά και η σχετική νομοθεσία που ισχύει σε Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα κίνητρα και οι μορφές λογοκρισίας που έχουν παρατηρηθεί σε βιβλιοθήκες. Περιγράφεται ο ρόλος του επαγγελματία βιβλιοθηκονόμου μίας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης, αλλά και οι σχέσεις χρηστών–βιβλιοθηκονόμων. Τέλος αναφέρονται ορισμένα από τα αποτελέσματα της λογοκρισίας.

Λέξεις κλειδιά: Λογοκρισία, ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, πνευματική ελευθερία

CENSORSHIP AND ACADEMIC LIBRARIES

Asimina Perri

*University of Athens. Faculty of Political Science and Public Administration
42–44 Aiolou str. (5th floor), 105 60, Athens, Greece
aperri@lib.uoa.gr*

5.01

Abstract: Censorship opposes to the historical role of the academic libraries, which are educational institutions and aim to ensure users' intellectual freedom for the benefit of the society. First we will explain the terminology we use: censorship, intellectual freedom, academic freedom. Then we will present a brief historical flashback about cases dealing with censorship in academic libraries and forbidden books in Greece and other countries, as well as statements of International Organizations concerning censorship and the relative legislation used in Greece and the European Union.

This paper will deal about the motivation and the forms of censorship that has been observed, as well as the role of the professional academic Librarian and the relationship between users and Librarians. Finally we will present some of the results that censorship has caused.

Keywords: Censorship, academic libraries, intellectual freedom

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η λογοκρισία ανάγεται στη δημιουργία της πρώτης κοινωνικής οργάνωσης και εξελίχθηκε παράλληλα με την προσπάθεια επικοινωνίας και επιβολής εξουσίας μεταξύ των ανθρώπων. Αν και είναι αποδεκτό απ' όλους τους λαούς το δικαίωμα στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης, ωστόσο, κάθε χώρα με τη δική της νομοθεσία θέτει φραγμούς στην ελευθερία του λόγου και της επικοινωνίας των πολιτών της. Με την πάροδο των αιώνων η λογοκρισία πήρε διάφορες μορφές και εξελίχθηκε ανάλογα με τις ιδέες, την ηθική, τις συνήθειες αλλά και τις τεχνολογικές εξελίξεις που επικράτησαν κατά περιόδους και επηρέασαν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο τη λειτουργία των Βιβλιοθηκών. Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή ξεκινώντας με την αποσαφήνιση της σχετικής ορολογίας.

Πνευματική ελευθερία είναι το δικαίωμα κάθε ατόμου να αναζητάει και να παίρνει πληροφόρηση, χωρίς περιορισμό, απ' όλες τις απόψεις που εκφράζονται. Επιτρέπει την ελεύθερη πρόσβαση σε όλες τις εκφρασμένες ιδέες μέσω των οποίων μπορεί να εξερευνηθούν όλες οι πλευρές μίας ερώτησης, μίας αιτίας ή ενός κινήματος. Η πνευματική ελευθερία είναι η βάση του δημοκρατικού συστήματος, αλλά και της έρευνας (ALA).

Ακαδημαϊκή ελευθερία είναι η ελευθερία των μελών μίας ακαδημαϊκής κοινότητας κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία επιτρέπει στους ερευνητές την εξερεύνηση του μη δημοφιλούς και του δυσάρεστου, ώστε να δηλώσουν τα συμπεράσματά τους χωρίς φόβο ή ύνιοια. Η ιδανική έρευνα εξασφαλίζει την τιμιότητα, την αμεροληψία και την απαλλαγή από την προκατάληψη και τον εξαναγκασμό. Η ακαδημαϊκή ελευθερία εξασφαλίζεται μόνο με την ύπαρξη της σωστής υποδομής, δηλ. σωστών ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών που δεν έχουν υποστεί τις επιπτώσεις οποιασδήποτε μορφής λογοκρισίας (ALA).

Λογοκρισία είναι η επιβολή ελέγχου και περιορισμών στη δημόσια έκφραση ιδεών και αντιλήψεων, όταν πιστεύεται πως έχουν το χαρακτήρα και τη δυνατότητα υπονόμησης της κρατικής εξουσίας ή του ηθικού, πολιτικού και κοινωνικού συστήματος, τα οποία η κρατική εξουσία, ομάδες ατόμων ή συγκεκριμένα άτομα θεωρούν σαν προορισμό τους να προστατεύσουν (ΛΚΕ 1958–1966). Οπότε η λογοκρισία είναι ένα μέσο περιορισμού της ελεύθερης εκδήλωσης των σκέψεων και πεποιθήσεων του ατόμου και εμφανίζεται όταν αφαιρούνται τα εκφραστικά ντοκουμέντα (όπως τα βιβλία, τα περιοδικά, οι ταινίες, τα βίντεο, τα έργα τέχνης κ.ά.) ή αναιρείται η δημόσια πρόσβασή τους. Οι λογοκριτές προσδιορίζουν τα τεκμήρια στα οποία αντιτίθενται και καταφέρνουν την αφαίρεση των υλικών από τα ράφια των Βιβλιοθηκών ή ακόμη και την αναίρεση την αγοράς τους. Η λογοκρισία εμφανίζεται επίσης, όταν απαγορεύεται η χρήση των ντοκουμέντων αυτών από συγκεκριμένες ομάδες χρηστών (με βάση την ηλικία, τη θρησκεία, την καταγωγή κ.ά.).

Ο Λογοκριτής είναι άτομο που συχνά έχει αγαθές προθέσεις και θεωρεί ότι η λογοκρισία μπορεί να βελτιώσει την κοινωνία, να προστατεύσει τα παιδιά και να αποκαταστήσει, οτιδήποτε ο λογοκριτής θεωρεί, ως χαμένες ηθικές αξίες (ALA). Τα άτομα ή οι ομάδες που λογοκρίνουν έχουν ή κατασκευάζουν κάποια κίνητρα με βάση τα οποία ωθούνται προς αυτή την πράξη ή την αιτιολογούν ανάλογα. Έτσι ένας λογοκριτής μπορεί να έχει ως

σκοπό την αποφυγή: της πορνογραφίας, της άσεμνης συμπεριφοράς, της αισχρολογίας, της βλασφημίας, του σεξισμού, της παιδοφιλίας, της σεξουαλικής παρενόχλησης αλλά και την προστασία της εθνικής ασφάλειας σε περιόδους πολέμου ή απειλής πολέμου. Το κίνητρο του λογοκριτή είναι να ελέγξει ότι οι άλλοι μπορούν να δουν, να διαβάσουν, να σκεφτούν και να πουν. Υπάρχουν τέσσερα κίνητρα που συγχωνεύονται στο μυαλό και καθοδηγούν τις ενέργειες του λογοκριτή (The Censor 2002): α) οι οικογενειακές αξίες, β) οι θρησκευτικές αξίες, γ) οι πολιτικές ιδεολογίες και δ) τα δικαιώματα των μειονοτήτων. Ανεξάρτητα όμως από τα κίνητρα και τις προθέσεις του, ο λογοκριτής επιδιώκει να ελέγξει τους άλλους, προκειμένου να διατηρήσει τη δύναμή του και να επιβάλλει την άποψή του στους άλλους.

Οι λογοκριτές θεωρούν ότι ορισμένα ντοκουμέντα είναι τόσο δυσάρεστα ή ότι οι ιδέες που παρουσιάζουν είναι τόσο μισητές και καταστρεπτικές για την κοινωνία που δεν πρέπει να εμφανιστούν. Ορισμένοι άλλοι λογοκριτές ανησυχούν ότι οι πιο αδύνατοι νέοι θα επηρεαστούν άσχημα από τις κακές αυτές ιδέες και κατά συνέπεια θα κάνουν και οι ίδιοι αυτά τα κακά πράγματα. Άλλοι θεωρούν ότι υπάρχει μια πολύ σαφής διάκριση μεταξύ των ιδεών που είναι σωστές και ηθικά αποδεκτές και των ιδεών που είναι λανθασμένες και αλλοιώνουν ηθικά τους ανθρώπους, οπότε επιθυμούν να περιορίσουν αυτές τις ιδέες, για να μην διακυβευθεί η κοινωνία και οι αξίες. Γενικά ο αντικειμενικός τους σκοπός είναι η διατήρηση της σταθερότητας. Ενώ παρατηρούμε ότι υπάρχει έκδηλη η έλλειψη εμπιστοσύνης στον άνθρωπο και η δυσπιστία στην ικανότητα του να εξετάσει λογικά και να αποφασίσει μόνος του για την επιλογή μεταξύ του καλού και του κακού.

Μπορούμε να διακρίνουμε αρκετές μορφές λογοκρισίας (ΕΠΑΜ 1981):

1. α) Αρνητική (απαγόρευση δημοσίευσης) και
β) θετική (επιβολή δημοσίευσης αρεστών στην εξουσία ειδήσεων).
2. α) Συνειδητή αυτολογοκρισία και
β) Μη συνειδητή αυτολογοκρισία (οπότε είναι καθολικότερη, δραστικότερη και εξαιρετικά επικίνδυνη για την ουσιαστική μεταβολή του δεδομένου status).
3. α) Λογοκρισία δήλη (εμφανίζεται σε περιπτώσεις που αν και δεν υπάρχει νομοθετική απαγόρευση, παρ' όλα αυτά ορισμένοι κρατικοί υπάλληλοι ή επιχειρηματίες ή και διευθυντές μέσω μαζικής ενημέρωσης αποκλείουν ρητά την δημοσίευση ορισμένων ιδεών) και
β) Άδηλη λογοκρισία (σιωπηρός αποκλεισμός αντίπαλων ιδεών και εντύπων από τους διαύλους ευρύτερης διάδοσής τους).
4. α) Άμεση (ρητή απαγόρευση) ή κατασταλτική (punitive) και
β) Έμμεση (προειδοποίηση ή σύσταση, π.χ. προς τους εκδότες να αποφύγουν τη δημοσίευση ορισμένων ειδήσεων) ή προληπτική (preventative).

Οι κατηγορίες αυτές αλληλεπιδρούν και αλληλοεπικαλύπτονται.

Η έμμεση λογοκρισία εμφανίζεται όταν περιορίζονται ορισμένα δικαιώματα εξ αιτίας μίας δράσης που έχει άλλο αρχικό στόχο. Η έμμεση λογοκρισία αποκαλείται και παράλλη-

λη ζημιά. Έρχεται ως αποτέλεσμα πολεμικών, οικονομικών ή άλλων επιρροών.

Η άμεση λογοκρισία εμφανίζεται όταν επιβάλλονται σκόπιμα περιορισμοί στο δικαίωμα για ελευθερία του λόγου, της έκφρασης και της ανταλλαγής πληροφοριών, οι οποίοι επιβάλλονται σε ένα πρόσωπο, μία ομάδα ή μία κοινότητα. Η άμεση λογοκρισία μπορεί να είναι αυτοδίκαιη ή έξω από το νόμο (de facto).

Στη βιβλιοθηκονομία η άμεση λογοκρισία εμφανίζεται όταν η νομοθεσία αποτρέπει τους ερευνητές, συγγραφείς, φοιτητές και το ευρύ κοινό από την έρευνα ορισμένων θεμάτων (π.χ. θέματα μειονοτήτων, θρησκευτικά κ.ά.). Επίσης αποτρέπει τους βιβλιοθηκονόμους από την παροχή βοήθειας προς τους ερευνητές για την ολόκληρη της έρευνάς τους. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις σταματάει ακόμα και η διαδικασία αγοράς ντοκουμέντων.

2. ΑΠΟΨΕΙΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ, ΚΡΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝΩΣΕΩΝ

Διάφοροι Διεθνείς Οργανισμοί, Ενώσεις και Κράτη έχουν αναφερθεί στην ανάγκη της ελεύθερης πρόσβασης στην πληροφορία, ως βασικό στοιχείο της πνευματικής ελευθερίας με διακηρύξεις, δηλώσεις και νομοθετικές ρυθμίσεις, ορισμένες από τις οποίες παρατίθενται παρακάτω:

1. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1948) υιοθέτησε την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων όπου στο άρθρο 19 αναφέρει (UN.OHCHR 2005): *“Καθένας έχει το δικαίωμα στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης. Αυτό το δικαίωμα περιλαμβάνει την ελευθερία καθενός να διατηρεί ανενόχλητος τις απόψεις του χωρίς να υφίσταται δυσμενείς συνέπειες καθώς και να αναζητά να παίρνει και να μεταδίδει πληροφορίες και ιδέες με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης και από όλο τον κόσμο”*.
2. Στην παρ.2 του άρθρου ΣΤ της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαβάζουμε (ΕΕ 1994, 18): *“Η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου”*. Επίσης στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων που διακηρύχθηκε επίσημα στη Νίκαια στις 7 Δεκεμβρίου του 2000 περιλαμβάνεται το άρθρο 11, παρ.1 όπου αναφέρονται τα εξής (ΕΕ): *“Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία της γνώμης και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων”*.
3. Αν περάσουμε στο χώρο των Βιβλιοθηκών μπορούμε να εξετάσουμε την άποψη της IFLA που ως Διεθνής Ομοσπονδία των Ενώσεων των Βιβλιοθηκονόμων εκφράζει και την άποψη των επιμέρους Ενώσεων Βιβλιοθηκονόμων ανά τον κόσμο. Το 1997 η IFLA πήρε απόφαση να εκφράσει τις απόψεις των βιβλιοθηκών και των βιβλιοθηκονόμων όλου του κόσμου, όσον αφορά τα θέματα που άπτονται της ελευθερίας των πληροφο-

ριών και της έκφρασης. Το 1998 ιδρύθηκε στα πλαίσια της IFLA μια Επιτροπή η IFLA/FAIFE (Free Access of Information and Freedom of Expression), η οποία συντονίζει τις προσπάθειες της IFLA σε αυτά τα θέματα. Η αποστολή της συγκεκριμένης Επιτροπής είναι να συμβουλευεί την IFLA σε θέματα διεθνούς σημασίας για τις βιβλιοθήκες και τη βιβλιοθηκονομία τα οποία αφορούν την ελευθερία της πρόσβασης στις πληροφορίες και την ελευθερία της έκφρασης. Συμπεριλαμβάνει επίσης τη λογοκρισία στα ντοκουμέντα των βιβλιοθηκών και τις ιδεολογικές, οικονομικές, πολιτικές ή θρησκευτικές πιέσεις που έχουν ως συνέπεια τον περιορισμό στην πρόσβαση των πληροφοριών από τους βιβλιοθηκονόμους.

4. Η IFLA έχει διατυπώσει μια διακήρυξη για τις Βιβλιοθήκες και την Πνευματική Ελευθερία όπου συντάσσεται με τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών (IFLA/FAIFE 2004).
5. Στην Ελλάδα τα θεμελιώδη δικαιώματα κατοχυρώνονται με το ισχύον Σύνταγμα (Παπαδημητρίου και Σωτηρέλης 2001, 20, 27, 30) όπου στο άρθρο 14, παρ.1 & 2 απαγορεύεται ρητά η λογοκρισία: *“1. Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και διά του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους. 2. Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται”*. Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 προστέθηκε στο κείμενο το άρθρο 5Α με το οποίο κατοχυρώνονται τα δικαιώματα στην πληροφόρηση και στην Κοινωνία της Πληροφορίας: *“1. Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων. 2. Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α και 19”*. Επίσης με την παρ.1 του άρθρου 16 κατοχυρώνεται η ακαδημαϊκή ελευθερία: *“1. Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες. Η ανάπτυξη και η παραγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα”*.

3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η λογοκρισία ως φαινόμενο αποτροπής του ισχύοντος status, είναι σύμφυτη της εξουσίας από τις απαρχές της κοινωνικής οργάνωσης. Ήταν γνωστή στην Αρχαία Ελλάδα και τη Ρώμη. Ωστόσο, ως θεσμός παγιώνεται κατά τον Μεσαίωνα που αποσκοπούσε στην αναχαίτιση των ιδεών στις οποίες αντιτασσόταν η Καθολική Εκκλησία. Μετά την εφεύρεση της τυπογραφίας παίρνει πιο αυστηρή μορφή. Ο θεσμός της λογοκρισίας υιοθετήθηκε από την απολυταρχία, ανατράπηκε από τη Γαλλική Επανάσταση, αμβλύνθηκε κατά την περίοδο της πεφωτισμένης δεσποτείας, καταργήθηκε από τα συντάγματα του Κράτους Δικαίου και επιβλήθηκε ξανά σε καθεστώτα δικτατορίας.

Όμως ακόμη και στη σύγχρονη Ελλάδα υπήρξαν περιπτώσεις λογοκρισίας (Ανδρέου 2002):

1. Το 1866 μετά τη δημοσίευση του βιβλίου “Η πάπισσα Ιωάννα” του Εμμ. Ροΐδη, ο συγγραφέας διώχθηκε δικαστικά και αφορίστηκε από την εκκλησία της Ελλάδας.
2. Το 1953 η Εκκλησία της Ελλάδας αφόρισε και ζήτησε το δίωγμό του συγγραφέα Νίκου Καζαντζάκη για τη συγγραφή και έκδοση του βιβλίου του “Ο τελευταίος πειρασμός”.
3. Το Δικτατορικό καθεστώς της 21ης Απριλίου του 1967 έκαψε σε δημόσιο χώρο “αντεθνικά” βιβλία του Διον. Σολωμού, του Κωστή Παλαμά, του Νίκου Καζαντζάκη, του Ντοστογιέφσκι, του Εμίλ Ζολά, του Λ. Τολστόϊ και απαγόρευσε ορισμένα άλλα όπως τη “Λυσιστράτη” του Αριστοφάνη.
4. το 1999 εκδόθηκε το βιβλίο “Μν” του Μίμη Ανδρουλάκη που ξεσήκωσε θύελλα διαμαρτυριών, καθώς θεωρήθηκε βλάσφημο και οδήγησε σε κάψιμο αντιτύπων από Χριστιανικούς κύκλους. Το βιβλίο όμως δεν απαγορεύτηκε ή διώχθηκε από τις αρχές. Ωστόσο η δημοσιότητα που πήρε λόγω την ρίψης του στην φωτιά εκτίναξε τις πωλήσεις του στα ύψη.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η λογοκρισία παγκοσμίως ασκείται κατά τρόπο καλυμμένο σε ότι αφορά τα πολιτικά και κοινωνικά θέματα. Όμως, έχει επεκταθεί η εφαρμογή της σε όλα τα μέσα διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, όπως την τηλεόραση, το ραδιόφωνο και το τύπο, ενώ στη σύγχρονη εποχή η λογοκρισία έχει μεταλλαχθεί σε λογοκρισία του διαδικτύου. Η λογοκρισία αυτού του είδους χωρίζεται αφενός στον περιορισμό ή έλεγχο της πρόσβασης στο Διαδίκτυο και αφετέρου στον άμεσο περιορισμό του περιεχομένου. Ανάμεσα στις διάφορες τεχνικές που χρησιμοποιούνται, η πλέον δημοφιλής είναι η πρακτική του φιλτραρίσματος, η οποία αφορά τον έλεγχο της πρόσβασης σε συγκεκριμένο υλικό του διαδικτύου και πραγματοποιείται με τη χρήση ειδικών προγραμμάτων λογισμικού. Αυτός ο περιορισμός πρόσβασης αποσκοπεί στην απαγόρευση πρόσβασης σε ιστότοπους του διαδικτύου που αφορούν πορνογραφικό υλικό, ρατσιστικά και φυλετικού μίσους ιδεώδη, θέματα που αφορούν αγορές όπλων, κατασκευές βομβών, τζόγο κ.ά. (Πολύζου και Τσώλη 2004).

Επίσης με την χρήση του διαδικτύου και των νέων τεχνολογιών παρατηρούμε ότι στις αναπτυσσόμενες χώρες ορισμένοι οικονομικοί και γεωγραφικοί παράγοντες συνωμοτούν με την τεχνολογία για να δημιουργήσουν ένα είδος “ψηφιακής διαίρεσης” μεταξύ εκείνων που μπορούν να υιοθετήσουν και να διατηρήσουν τις νέες τεχνολογίες, έστω και με κάποιες δυσκολίες (δηλ. πλουσιών σε πληροφορίες) και εκείνους που έχουν ελάχιστη ή καμία πιθανότητα να τις χρησιμοποιήσουν (δηλ. τους φτωχούς σε πληροφορίες). Αυτή η ψηφιακή διαίρεση που χωρίζει τον κόσμο σε πλούσιους και φτωχούς ανάλογα με την πρόσβαση στην πληροφόρηση ανησυχεί όλους όσους έχουν φανταστεί ένα δίκαιο κόσμο.

Ένα ακόμη στοιχείο που θα πρέπει να τονιστεί είναι η κυριαρχία της Αγγλικής γλώσσας στη χρήση του Διαδικτύου. Εδώ οι μεγάλοι πτυχημένοι είναι οι αυτόχθονες (γηγενείς λαοί) που παρατηρούν πολλές από τις γλώσσες τους να εξαφανίζονται, ενώ το διαδίκτυο συμβάλλει στην κοινωνική και πολιτιστική περιθωριοποίηση ορισμένων (γηγενών) λαών σε όλο τον κόσμο.

4. ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ

Οι βιβλιοθήκες είναι οι κατ' εξοχήν χώροι όπου παρέχονται όλες οι ιδέες και οι πληροφορίες σε μία ποικιλία απόψεων, ώστε να επιτρέπουν στους ανθρώπους να ενημερώνονται σφαιρικά και να διαμορφώνουν ελεύθερα την προσωπική τους άποψη για κάθε θέμα. Η αρχές της πνευματικής ελευθερίας καθοδηγούν τους βιβλιοθηκονόμους σε μια σειρά από λειτουργίες, όπως είναι η διοίκηση των βιβλιοθηκών, οι πολιτικές και οι διαδικασίες που ακολουθούνται, η αλληλεπίδραση τους με τους χρήστες και το υπόλοιπο προσωπικό, η ανάπτυξη της συλλογής (από φυσικά ή ψηφιακά υλικά) και η παροχή υποστήριξης και πληροφόρησης των προσφερόμενων υπηρεσιών στους χρήστες.

Στους χώρους των βιβλιοθηκών μπορούμε να συναντήσουμε τα παρακάτω είδη λογοκρισίας, τα οποία αφορούν (Fitzsimmons 1996):

1. τον χρήστη μίας βιβλιοθήκης και την πρόσβασή του σε όλα τα τεκμήρια που αποτελούν τη συλλογή μίας βιβλιοθήκης. Εδώ πρέπει να εξετάσουμε τις επιμέρους πτυχές: α) το δικαίωμα ενός ατόμου στη χρήση μίας βιβλιοθήκης δεν πρέπει να αλλάξει λόγω της εθνικότητας, φυλής, θρησκείας, ηλικίας και πολιτικής ή κοινωνικής στάσης του, και β) η αποκάλυψη των αρχείων δανεισμού χρηστών ή των συνηθειών ανάγνωσής τους από τους βιβλιοθηκονόμους προς τρίτους (οι οποίοι μπορεί να είναι άτομα κύρους, άλλοι αναγνώστες—ερευνητές, μέλη κυβερνητικών οργανισμών κλπ.).
2. τον βιβλιοθηκονόμο και την πρακτική του επαγγέλματος του και ιδιαίτερα: α) την επιλογή και διαθεσιμότητα όλων των εντύπων τεκμηρίων σε όλους τους χρήστες μίας βιβλιοθήκης χωρίς φόβο για αντίποινα, β) την προσωπική πνευματική ελευθερία του βιβλιοθηκονόμου, το δικαίωμα να εκφραστεί ελεύθερα και το δικαίωμα να ακολουθήσει έναν επιλεγμένο τρόπο ζωής, χωρίς το φόβο των απειλών για την επαγγελματική του θέση.
3. την βιβλιοθήκη ως ίδρυμα και τον ρόλο της στην κοινωνία, την εκπαίδευση και την έρευνα.

Επίσης, ένας ακόμα τρόπος διάκρισης της λογοκρισίας μέσα στο χώρο μίας βιβλιοθήκης είναι αυτός που την προσδιορίζει ανάλογα με τη διαδικασία με βάση την οποία πραγματοποιείται και ειδικότερα (Hannabuss και Allard 2001): α) κατά τη διαδικασία της προεπιλογής, η οποία πραγματοποιείται όταν οι βιβλιοθηκονόμοι κρίνουν ένα τεκμήριο ως κατάλληλο για να μπει στη συλλογή μίας βιβλιοθήκης (ωστόσο θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τα τεκμήρια κρίνονται και με βάση το ύψος του προϋπολογισμού, το χώρο που υπάρχει και φυσικά δεν μπορεί μία βιβλιοθήκη να αγοράζει οτιδήποτε εκδίδεται στον συγκεκριμένο επιστημονικό τομέα) και β) κατά τη διαδικασία της μετά επιλογής, όταν απαγορεύεται η πρόσβαση σε κάποιο τεκμήριο (π.χ. βάζοντας φίλτρα στο διαδίκτυο).

Οι μέθοδοι και πρακτικές που ακολουθούνται στους χώρους των βιβλιοθηκών οι οποίες μπορούν να περιορίσουν τη διαθεσιμότητα ντοκουμέντων που υπόκεινται σε λογοκρισία, περιλαμβάνουν:

1. τον περιορισμό της χρηματοδότησης,
2. την επιλογή ή μη επιλογή ντοκουμέντων για ιδεολογικούς λόγους,
3. την κακή χρήση των κλειστών (περιορισμένων) συλλογών,
4. την παραπλανητική Καταλογογράφηση και Ταξινόμηση (επεξεργασία) των ντοκουμέντων,
5. την πίεση από ομάδες χρηστών για αποκλεισμό βιβλίων από τις συλλογές,
7. το φιλτράρισμα και το φράξιμο του Διαδικτύου, και σε ακραίες περιπτώσεις
8. το κάψιμο βιβλίων.

Οι Βιβλιοθήκες επηρεάζονται όμως και έμμεσα από τα μέτρα που περιορίζουν την διαθεσιμότητα των ντοκουμέντων και εκδηλώνονται με μέτρα ενάντια στους συγγραφείς αλλά και σε άλλους επαγγελματίες που βρίσκονται κατά μήκος ολόκληρης της αλυσίδας παραγωγής και διανομής (π.χ. μεταφραστές, εκδότες, συντάκτες κ.ά.). Οι ενέργειες αυτές είναι ακραίες και πραγματοποιούνται για πολιτικούς συνήθως λόγους, ενώ εκτείνονται από τον από εκφοβισμό, τη φυλάκιση έως τον εξορισμό αλλά και τη δολοφονία.

Για να προληφθεί, περιοριστεί ή ακόμη και να αποτραπεί η λογοκρισία θα πρέπει οι ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι να είναι πολύ προσεκτικοί στις επιμέρους πρακτικές που ακολουθούν. Συγκεκριμένα θα πρέπει (Jones 1996):

4.1. Γενικά

Αρχικά είναι απολύτως απαραίτητη η δημιουργία σε έντυπη μορφή του Κανονισμού Εσωτερικής Λειτουργίας που θα συμπεριλαμβάνει και τις επιμέρους πολιτικές που ακολουθούνται. Αυτό το κείμενο θα αποτελέσει μέρος της προώθησης της πνευματικής ελευθερίας και προστασίας από περιπτώσεις λογοκρισίας. Ωστόσο, ο κανονισμός πρέπει και να εφαρμόζεται δίκαια σε όλους τους χρήστες, ανεξάρτητα από την καταγωγή, τη θρησκεία, τις φυσικές τους ικανότητες, το φύλο ή την εξωτερική τους εμφάνιση. Πρέπει να μην γίνεται καμία διάκριση και να παρέχεται η ίδια ποιότητα υπηρεσιών, τα ίδια επίπεδα πρόσβασης στις πληροφορίες και να επιβάλλονται οι ίδιοι κανονισμοί δανεισμού σε όλους όσους ανήκουν στην ίδια κατηγορία χρηστών.

Σημαντική, επίσης, είναι και η απόκτηση εκπαίδευσης, γνώσης και εμπειρίας από τους βιβλιοθηκονόμους και το υπόλοιπο προσωπικό σε θέματα λογοκρισίας, πνευματικής και ακαδημαϊκής ελευθερίας.

4.2. Επιλογή Υλικού

Αν περάσουμε στις επιμέρους λειτουργίες θα πρέπει να υπάρχουν γραπτές πολιτικές για την επιλογή υλικού και την ανάπτυξη της συλλογής που να περιγράφουν τις θεματικές εξειδικεύσεις και τις προτεραιότητες με σαφήνεια σε μια ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη, ώστε να υπάρχει ισορροπία στην κάλυψη ενός θέματος.

Κατά τη διαδικασία της επιλογής των ντοκουμέντων που πρόκειται να αγοραστούν, ορισμένες φορές τα μέλη ΔΕΠ πιέζουν τους βιβλιοθηκονόμους να αγοράζουν ντοκουμέντα που αντιπροσωπεύουν μόνο μια “πολιτικά ορθή” άποψη. Οπότε είναι πολύ δύσκολο από το

Βιβλιοθηκονόμο να αγοράσει αμφισβητούμενο υλικό.

Επίσης, ορισμένες φορές, ένα βιβλίο με μεγάλη ζήτηση μπορεί να χαρακτηριστεί από τα μέλη ΔΕΠ ως υλικό που παρέχει “επιστημονικά φτωχή γνώση” και επομένως δεν αξίζει να δαπανηθεί δημόσιο χρήμα για την αγορά του ή να διατηρηθεί στη συλλογή της βιβλιοθήκης. Για την αποφυγή παρόμοιων καταστάσεων, ο βιβλιοθηκονόμος θα πρέπει να δημιουργήσει ανάλογα άρθρα στον κανονισμό ανάπτυξης συλλογής, τα οποία να επιτρέπουν την ποιότητα και την προσφορά στη γνώση, αλλά μέχρι ενός ορίου. Αυτή η λογική δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται ως τρόπος αποφυγής της αγοράς ενός βιβλίου το οποίο ζητείται πολύ από τους χρήστες. Παραδείγματα παρόμοιων βιβλίων μπορεί να είναι: “Τα κείμενα των προκηρύξεων της 17η Νοέμβρη” ή “Τα πρωτόκολλα των σοφών της Σιών” κ.ά. Παρόμοια ντοκουμέντα εμφανίζονται συχνά σε κείμενα δημοσίου διαλόγου και θα πρέπει να αγοραστούν στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες (αν υπάρξει επίμονη ζήτηση των χρηστών), ώστε οι ερευνητές να γνωρίζουν τις ιδέες που περιλαμβάνουν και να μπορούν να αναπτύξουν ελεύθερα τις απόψεις τους σχετικά με αυτά. Ο βιβλιοθηκονόμος από την πλευρά του θα πρέπει να είναι βέβαιος ότι παρέχει όλα τα ντοκουμέντα που περιέχουν όλες τις αντικρουόμενες απόψεις και ιδέες, ώστε να δημιουργηθούν ισορροπημένες συλλογές που να καλύπτουν οποιοδήποτε εξειδικευμένο θέμα.

4.3. Επεξεργασία Υλικού

Ο βιβλιοθηκονόμος θα πρέπει να κατανοήσει τη δύναμη των θεματικών περιγραφών (Θεματική Επικεφαλίδα και Λέξεις–κλειδιά) που περιγράφουν το περιεχόμενο ενός ντοκουμέντου και παρέχουν τα κύρια σημεία πρόσβασης σε αυτό. Ο ευρετηριαστή θα πρέπει να είναι αμερόληπτος, λεπτομερειακός και σαφής στην περιγραφή και ιδιαίτερα στο ηλεκτρονικό περιβάλλον, όπου το ξεφύλλισμα του τεκμηρίου εξαρτάται σχεδόν εξ’ ολοκλήρου από τη θεματική του περιγραφή.

Επίσης, οι υπάλληλοι πρέπει να κατανοήσουν ότι οι επιστημονικοί όροι που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και οι ιδέες που εκφράζονται σε μια ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη κατά την αγορά, καταλογογράφηση και αναζήτηση των τεκμηρίων, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να ενοχλήσει κάποιους. Ωστόσο, το προσωπικό πρέπει να προστατεύεται από κάθε παράνομη δραστηριότητα στον εργασιακό χώρο, καθώς υπάρχουν πρόσφατα παραδείγματα (π.χ. στις ΗΠΑ) καταπάτησης αυτών των αρχών και προσπάθειας απόσπασης πληροφοριών για συνήθειες ανάγνωσης, αλλά και αντιγραφής αρχείων δανεισμού ορισμένων αλλοδαπών που φαίνονταν ύποπτοι.

4.4. Διαδανεισμός

Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες είναι συχνά μέλη κοινοπραξιών και μέσω αυτών προσπαθούν να μοιράσουν τις ευθύνες και να συγκεντρώσουν τους απαραίτητους πόρους ώστε να καλυφθούν όλοι οι θεματικοί τομείς. Ωστόσο δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται οι επιμέρους υπηρεσίες που παρέχονται μέσω των κοινοπραξιών (π.χ. ο διαδανεισμός) ως τρόπος αποφυγής της αγοράς ενός αμφισβητούμενου ντοκουμέντου, επειδή κάποιο άλλο πιο θαρραλέο μέλος της κοινοπραξίας έχει προχωρήσει στην αγορά του.

4.5. Εξυπηρέτηση Χρηστών

Το δικαίωμα του χρήστη στην παροχή πληροφοριών είναι μια αρχή που θα πρέπει να κατευθύνει κάθε ενέργεια του βιβλιοθηκονόμου, ο οποίος πρέπει να βοηθήσει τον χρήστη στην ανεύρεση των καλύτερων πηγών ανάμεσα στον τεράστιο όγκο των πληροφοριών που κατακλύζουν το διαδίκτυο. Ο βιβλιοθηκονόμος δεν είναι υπεύθυνος να δώσει τη σωστή απάντηση σε κάθε ερώτημα του χρήστη, όμως μπορεί να συλλέξει και να ιεραρχήσει τις επιστημονικά καλύτερες πηγές πληροφοριών σε ηλεκτρονική και έντυπη μορφή και να του δείξει τον τρόπο για να μπορέσει να βρει μόνος του τις απαντήσεις. Συγχρόνως ο βιβλιοθηκονόμος θα πρέπει να αφήσει κατά μέρος τις προσωπικές του προκαταλήψεις και απόψεις (σε ορισμένα θέματα ή πηγές πληροφοριών) οι οποίες δεν θα πρέπει να παίζουν τον ρόλο του φίλτρου ανάμεσα στον ίδιο και τον ερευνητή και θα πρέπει να δίνει μία ουδέτερη απάντηση. Τέλος ο βιβλιοθηκονόμος είναι ο μόνος που έχει τα προσόντα και τις κατάλληλες γνώσεις για να διδάξει στον χρήστη τον τρόπο να σκέφτεται κριτικά, ώστε να μάθει να αξιολογεί μόνος του τις πηγές πληροφόρησης και να πραγματοποιεί την έρευνα του με την μυστικότητα που θέλει.

4.6. Πρόσβαση Χρηστών στο Διαδίκτυο

Οι ακαδημαϊκοί βιβλιοθηκονόμοι πρέπει να αντιπροσωπεύονται επαρκώς στις επιτροπές που ασχολούνται με θέματα που αφορούν τις πολιτικές πρόσβασης στο διαδίκτυο. Κατά τη διάρκεια της δημιουργίας των πολιτικών και του καθορισμού των επιμέρους κανόνων, που αποτελούν τις πολιτικές πρόσβασης, οι επιστήμονες της πληροφορικής ενδιαφέρονται κυρίως, και δικαιολογημένα άλλωστε, περισσότερο για την συντήρηση των Η/Υ, παρά για την προώθηση της ελευθερίας της έκφρασης. Οπότε μπορεί να είναι πιο ελαστικοί σε επιβολή μέτρων για τον περιορισμό της πληροφόρησης. Στο σημείο αυτό, οι βιβλιοθηκονόμοι θα πρέπει να παρέμβουν ουσιαστικά κατά τη λήψη μίας απόφασης και να υποδείξουν ένα άλλο τρόπο αντιμετώπισης του θέματος. Όταν τα Υπολογιστικά Κέντρα των Βιβλιοθηκών βάζουν ορισμένα φίλτρα και περιορίζουν ορισμένες ηλεκτρονικές πληροφορίες, ουσιαστικά εκτελούν ένα είδος λογοκρισίας στην ανάπτυξη της συλλογής της Βιβλιοθήκης, καθώς στη σημερινή εποχή, η πρόσβαση στο διαδίκτυο αποτελεί μέρος της πληροφόρησης που παρέχεται στους χρήστες μίας Βιβλιοθήκης και το διαδίκτυο αποτελεί την επέκταση της συλλογής της.

5. ΣΧΕΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΑΡΙΩΝ – ΧΡΗΣΤΩΝ

Ορισμένες φορές τίθεται έντονα το ζήτημα της εμπιστευτικότητας των επαγγελματικών σχέσεων μεταξύ των βιβλιοθηκονόμων και των χρηστών. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι σχέσεις αυτές θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό ανάλογο με εκείνο που υπάρχει μεταξύ γιατρού και ασθενούς, δικηγόρου και πελάτη του ή ιερέα και πιστού. Κανένας βιβλιοθηκονόμος δεν θα πρέπει να γίνεται πληροφοριοδότης είτε αποκαλύπτοντας εθελοντικά τα αρχεία δανεισμού, είτε προσδιορίζοντας τις αναγνωστικές συνήθειες των χρηστών του.

Ορισμένοι βιβλιοθηκονόμοι μπορεί (Byrne 2004):

- να εγκρίνουν τον περιορισμό των ιδεών,
- να εγκρίνουν την επιλεκτική προώθηση των ιδεών,
- να εκφοβιστούν ώστε να υποστηρίξουν τον λογοκριτή ή
- να καλοπιαστούν ή να δελεαστούν από τον λογοκριτή.

Όμως ορισμένοι άλλοι βιβλιοθηκονόμοι μπορεί κατά καιρούς να προχώρησαν σε παθητική αντίσταση περιουλλέγοντας τα απαγορευμένα ντοκουμέντα.

Άλλωστε, σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας της ΕΕΒΕΠ (2006): “1.5. Ο βιβλιοθηκονόμος εγγυάται την εμπιστευτική παροχή της πληροφορίας και των πηγών που επιθυμεί ο χρήστης”.

6. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑΣ

Η ενδεχόμενη δράση του λογοκριτή στο χώρο της βιβλιοθήκης τις περισσότερες φορές μπορεί να έχει μία παρόμοια εξέλιξη, όπως αυτή που αναφέρεται παρακάτω (The Censor 2002): Συνήθως η αρχή γίνεται με τη καταγγελία και ενημέρωση των βιβλιοθηκονόμων από κάποιο χρήστη για ύπαρξη στο χώρο της βιβλιοθήκης συγκεκριμένων ντοκουμέντων που δεν θα έπρεπε να υπάρχουν (κατά τον λογοκριτή). Ο λογοκριτής μπορεί να θελήσει να δηλώσει δημόσια σε κάποια εκδήλωση, στον τύπο ή στα μέσα ενημέρωσης ότι έχει βρει αυτά τα απαράδεκτα ντοκουμέντα μέσα στο χώρο της βιβλιοθήκης. Επίσης μπορεί να οργανώσει μια ομάδα (αποτελούμενη από χρήστες) με σκοπό να ασκήσει πιέσεις στην διοίκηση του Πανεπιστημίου, ώστε να αποσυρθεί το συγκεκριμένο τεκμήριο, να αλλάξει η πολιτική προσακτώσεων υλικού, να ανασταλεί η χρηματοδότηση της βιβλιοθήκης ή ο διορισμός του διευθυντή της ή η εκλογή των μελών της Επιτροπής Βιβλιοθήκης. Εάν όλες οι προσπάθειες του λογοκριτή είναι ανεπιτυχείς και δεν μπορέσει τελικά να επιφέρει αλλαγή στην πολιτική της βιβλιοθήκης (ως προς την επιλογή και κυκλοφορία του υλικού) τότε μπορεί να ζητήσει τη δημιουργία ραφιών κλειστής ή περιορισμένης πρόσβασης για τα ντοκουμέντα με παρόμοιο περιεχόμενο.

Σε περίπτωση που παρουσιαστεί ένα κρούσμα λογοκρισίας, ο βιβλιοθηκονόμος θα πρέπει να αντιδράσει ψύχραιμα και να θεωρήσει το γεγονός ως μια καλή ευκαιρία για να επεξηγηθεί και οριοθετηθεί η φιλοσοφία της πνευματικής και ακαδημαϊκής ελευθερίας και λογοκρισίας μέσα στο χώρο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών (The Censor 2002).

Πρακτικά ο βιβλιοθηκονόμος θα μπορούσε να ετοιμάσει ένα άρθρο για να το μοιράσει στον τύπο και τα μέσα ενημέρωσης, όπως και μια ημερίδα, στην οποία θα παρουσιαστεί το θέμα σε όλες του τις διαστάσεις από εξειδικευμένους επιστήμονες.

Εάν ο λογοκριτής προχωρήσει σε μηνύσεις τότε ο βιβλιοθηκονόμος θα πρέπει να απευθυνθεί σε συναδέλφους βιβλιοθηκονόμους, στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου για συμβουλές, στη Διεύθυνση Νομικών Υποθέσεων του Πανεπιστημίου, στην ΕΕΒΕΠ και τέλος να αναζητήσει μόνος του τα κείμενα των διεθνών Οργανισμών και Ενώσεων που διασφαλίζουν τα δικαιώματά του.

Σε όλες τις ενέργειες που θα πραγματοποιηθούν, θα πρέπει να τονιστεί ο ρόλος και ο σκοπός της ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης και η σημασία της ελευθερίας της έρευνας. Είναι επίσης σημαντικό να καταλάβει ο λογοκριτής ότι κάθε προσπάθεια του θα πέσει στο κενό και θα επικριθεί σφοδρά. Ωστόσο, θα πρέπει να γίνει κατανοητό, ότι κάθε βιβλιοθήκη χωριστά θα πρέπει να αντισταθεί σε τέτοια φαινόμενα, ώστε να συμβάλλει και αυτή στην καθιέρωση της ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης ως χώρου ελεύθερου για την ανάπτυξη ιδεών, γνώσεων, έρευνας και κατ' επέκταση δημιουργία ελεύθερων πολιτών σε μια σύγχρονη κοινωνία.

Όμως σε περιπτώσεις που τελικά επιβλήθηκε η λογοκρισία, παρατηρήθηκαν τα παρακάτω αποτελέσματα (Byrne 2004): α) φυλάκιση του ανθρώπινου πνεύματος και ακύρωση (δέσμευση) της φαντασίας και της έρευνας, β) παρεμπόδιση του έργου των βιβλιοθηκονόμων, που είναι η παροχή βοήθειας προς όλους, με σκοπό αφενός την προώθηση της γνώσης και αφετέρου την απεριόριστη πρόσβαση στις πληροφορίες, γ) εμπορευματοποίηση των πληροφοριών, η οποία μετατρέπει τη γνώση σε κάτι που μπορεί να μετρηθεί μόνο μέσω της τιμής τους στην αγορά. Οπότε, σημαντικές πληροφορίες, εξ αιτίας του κόστους τους, είναι απρόσιτες από τις περισσότερες πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες σε όλο τον κόσμο και δ) ανισότητα στην πρόσβαση των πληροφοριών από άτομα με αναπηρία.

Αυτές τις μορφές περιορισμού των πληροφοριών ορισμένοι τις θεωρούν “παράλληλες ζημιές” επειδή είναι υποπροϊόντα διαδικασιών που έχουν άλλους στόχους, όμως όλες έχουν ένα κοινό σημείο, την επιβολή και επίδραση που ασκούν στους αδύνατους και φτωχούς.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σε όλες τις Σχολές Βιβλιοθηκονομίας διδάσκεται ότι ο επαγγελματικός στόχος κάθε βιβλιοθηκονόμου είναι η ανάπτυξη μίας συλλογής που να είναι αντιπροσωπευτική της κοινότητας του, ενώ είναι ηθικά αναγκασμένος να μην ευνοεί (υπεραντιπροσωπεύει) μία ομάδα χρηστών σε βάρος μίας άλλης. Επίσης οποιαδήποτε στιγμή και αν ερωτηθεί για την αιτία και το λόγο αγοράς ενός τεκμηρίου, θα πρέπει να απαντήσει με ένα τεκμηριωμένο και ορθό επαγγελματικά τρόπο.

Οι βιβλιοθηκονόμοι θα πρέπει να προστατέψουν τον χώρο της βιβλιοθήκης, να μην επιτρέψουν με τη δράση τους να θίγονται συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα και να απομακρύνουν την πιθανότητα εμπλοκής της βιβλιοθήκης σε μηχανισμούς πρόληψης ή καταστολής του εγκλήματος.

Θα πρέπει να μην ξεχνάμε επίσης ότι οι βιβλιοθήκες είναι κάτι περισσότερο από θησαυροφυλάκια γνώσεων καθώς διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στον καθορισμό της ταυτότητας και στον πολιτισμό των λαών. Επίσης ανταποκρίνονται στις κοινωνικές αλλαγές με την παροχή της κατάλληλης βοήθειας στα άτομα, ώστε αυτά να βελτιώνονται. Μία ακόμη σημαντική προσφορά τους είναι η προστασία του δικαιώματος των χρηστών στην παροχή ελεύθερης πρόσβασής στις γνώσεις, οπότε και διαδραματίζουν ένα βασικό ρόλο στην ελεύθερη ανταλλαγή των ιδεών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- American Library Association (ALA) 2006. Intellectual Freedom and Censorship Q & A, <http://www.ala.org/ala/oif/basics/intellectual.htm> (πρόσβαση στις 7 Ιουλίου 2006).
- Byrne, A. 2004. The end of history: censorship and libraries. *The Australian Library Journal* 53, (2), <http://www.alia.org.au/publishing/alj/53.2/full.text/byrne.html> (πρόσβαση στις 26 Ιουνίου 2006).
- The Censor 2002. Motives and tactics. Εργασία στο *Intellectual Freedom Manual*, 6η εκ., 366–69. Chicago: ALA <http://www.ala.org/ala/oif/challengesupport/dealing/censormotives.htm> (πρόσβαση στις 4 Ιουλίου 2006).
- Fitzsimmons, R. 1996. Censorship, intellectual freedom, librarianship and the democratic state. Στο International Conference: Libraries, Books, Ideology During the Second World War (1939–1945), 8–12 October, National Library of Latvia, Riga, Latvia, <http://www.ifla.org/faife/papers/others/fitz96.htm> (πρόσβαση στις 4 Ιουλίου 2006).
- Jones, B.M. 1996. Academic libraries and intellectual freedom. Στο *Intellectual Freedom Manual*, 5η εκδ. Chicago: ALA, <http://www.ala.org/ala/oif/iftoolkits/ifmanual/fifthedition/academiclibraries.htm> (πρόσβαση στις 4 Ιουλίου 2006).
- Hannabuss, S. και M. Allard 2001. Issues of censorship. *Library Review* 50, (1–2): 81–89.
- IFLA/FAIRE 2004. The *Glasgow declaration on libraries, information services and intellectual freedom*, <http://www.ifla.org/faife/policy/iflastat/gldeclar-e.html> (πρόσβαση στις 19 Ιουνίου 2006).
- Ristarp, J. 2000. Libraries and intellectual freedom. Στο Literature to Politics—Politics to Literature, November, Copenhagen, Denmark, <http://www.ifla.org/faife/papers/others/ristarp.htm> (πρόσβαση στις 26 Ιουνίου 2006).
- UN.OHCHR—United Nations, Office of the High Commissioner for Human Rights 2005. *Universal Declaration of Human Rights*, <http://www.unhcr.ch/udhr/lang/eng.htm> (πρόσβαση στις 19 Ιουνίου 2006).
- Ανδρέου, Κ.Α. 2002. Λογοκρισία και απαγορεύσεις βιβλίων. *Σύγχρονη Βιβλιοθήκη* (16): 34–40.
- ΕΠΛΜ – *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα* 1981. Αθήνα: Πάπυρος, Librairie Larousse, Encyclopaedia Britannica.
- Ένωση Ελλήνων Βιβλιοθηκονόμων και Επιστημόνων Πληροφόρησης (ΕΕΒΕΠ) 2006. *Κώδικας Δεοντολογίας του Βιβλιοθηκονόμου: Βασικές Αρχές*, <http://eeb.gr/content/ethics.pdf> (πρόσβαση στις 4 Ιουλίου 2006).
- Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, αρ. C364, 18/12/2000: 1–22, <http://europa.eu.int/eur-lex/lex> (πρόσβαση στις 19 Ιουνίου 2006).
- ΛΚΕ—*Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών 1958–1966*. Αθήνα: Θεμιστοκλής Παπαϊωάννου.
- Παπαδημητρίου, Γ. και Γ. Σωτηρέλης, επίμ. 2001. *Το Σύνταγμα της Ελλάδας*. Αθήνα: Καστανιώτης.

- Πολύζου, Α. και Θ. Τσώλη 2004. *Ελευθερία του λόγου, Internet filtering, λογοκρισία και βιβλιοθήκες*. Εργασία για το μάθημα “Δίκαιο και δεοντολογία της πληροφορίας” στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Επιστήμη της Πληροφορίας–Διοίκησης και Οργάνωσης Βιβλιοθηκών με έμφαση στις Νέες Τεχνολογίες της Πληροφορίας. Αθήνα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Τμήμα Αρχειονομίας–Βιβλιοθηκονομίας.
- *ΕΕ – Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση 1994*, Αθήνα: Υπουργείο Εξωτερικών, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.